

Fıkralar

Gagauz Türkleri, düŐündürücü ve güldürücü kısa hikayeler için *fıkra* teriminin yanı sıra Őaka anlamında *CmbŐ* terimini kullanmaktadırlar. Türk kültüründe bilgeliğin ve nktedanlığın zirvesi olan Nasreddin Hoca, diğer Türk boylarında ve komşu milletlerde olduğu gibi, Gagauz Türklerinde de yakından tanınmakta ve Nasreddin Hoca fıkraları Gagauz Türkleri arasında yaŐamaktadır. Gagauzlar arasında Nasreddin Hoca “Nastradin” olarak anılır ve siyah saçlı, bıyıklı, genç ve bilge bir kiŐi olarak tasavvur edilmektedir. Hoca hakkında Petri ebotar bir kitap yayınlamıŐtır. Tudora Arnaut’un da “Gagauzlarda Nasreddin Hoca” baŐlıklı bir çalıŐması bulunmaktadır. Gagauz Türklerinde Nasreddin Hoca yanında ona benzer bir tip olarak Kurnaz Köse karakteri vardır. Köse karakteri, Türk dünyasının diğer boylarında da karŐımıza çıkar. ÖrneĐin Azerbaycan Türkleri arasında Aldar Köse tiplemesi bulunmaktadır. Gagauz halk edebiyatında yer alan Kurnaz Köse karakteri, her iŐi akılla çözen zeki ve becerikli bir halk kahramanıdır. Kurnaz Köse fıkraları ilk olarak 1890 yılından itibaren MoŐkov tarafından derlenmiŐ ve 1895 yılında Kazan’da yayımlanmıŐtır.

AŞağıdaki Nasreddin Hoca fıkralarının rnekleri, Prof. Dr. Nevzat zkan’ın *Gagavuz Edebiyatı* (Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2017) adlı kitabından alınmıŐtır.

BAARİ BİR KERÄ ÖLEYİM

Bir sıcak yaz günü komuşusu çaarmış Nastradini musafirlää. Komşunun karısı getirmiş maazadan bir büyük giveç¹ hoşaf. Çorbacı² vermiş Nastradinä bir küçük çay kaşıcaa, kendisi da almış bir polovnik³. Başlamışlar onnar hoşaf imää. Hoca o kaşıcaklan duymarmış hoşafın dadını da. Çorbacı sa her kerä daldırıp polovni sevinmektä deyärmış:

-Of, ölerim!

Bitki-bitkiyâ Nastradin sıbdıp kaşıcaa⁴ bir tarafa, kapmış çorbacının elindän büyük kaşu.

-Komşu versenâ baari bir kerä bän dä öleyim!

Petri Çebotar, "Bizim Dost-Nastradin", s.11.

1 güveç çanağı. 2 ev sahibi. 3 büyük kaşık. 4 sona doğru Nasreddin fırlatıp küçük kaşığı.

BAL HEM ÜREK

Bir kerä Hoca gitmiş musafirlää kendi bir adamına. Çorbacıda hazır manca bulunmazmış, onuştan¹ o koymuş Nastradinin önünâ saa yaayı² hem bal.

Nastradin ilkin bitirmiş saa yaayımı, sora çekmiş önünâ çanaa ballan da girişmiş imää ekmeksiz.

-İmesenâ yavan bal, -demiş çorbacı, -o yakacêk senin üreeni.

-Sade Allaa biler, kimin ürää şindi yanêr, cuvap etmiş Nastradin.

Petri Çebotar, "Bizim Dost-Nastradin", *Ana sözü*, Harman ayın 10-nu 1991 yıl, s.11.

1 ev sahibinde hazır yemek bulunmazmış bu sebeple. 2 sade yağ.

BAŞI DA BERABER MİYDİ?

Bir arkadaşınnan birliktä Hoca yabanı¹ avına çıkmış. Görüp bir büyük boz tüülü yabanı, bir baariş kaldırmışlar da onu koulamaa çeketmişlär. Yabanı bir az kaçtıktan sora, bir inää (delää) sokulmuş. Hocanın arkadaşı, dayanamayarak, yabanının ardına inik içinâ girmiş. Hoca dışarda bir saat beklemiş, iki saat beklemiş, arkadaşının kıpırdamadını görüp, ayaklarından çekip çıkarmış onu. Ačan bakmış arkadaşının başı yok. Büyük bir kahıra düşüp, almış arkadaşını evinâ etişip, kapuya urmuş. Ses ederäk çıkmış arkadaşının karısı.

Hoca onu görüp, sormuş:

-Sizin adamınız sabaylan evdän çıkarkan başı da beraber miydi?

Dionis Tanasoglu, *Bucaktan Soslär*, s.157.

1 kurt.

BAŞKA KERÄ BAŞINI PENCEREDÄ UNUTMASIN

O vakit Hocayı bir erif sık sık evinâ musafirlää çaarırmiş. Bir gün Hoca adamın teklifini kabul edip, evinâ musafirlää gitmäâ kararlamış. Yaklaşırken o adamın evinâ daa uzaktan görmüş nasıl adam penceredän bakarmış da sora geri çekilmiş.

Hoca daa urunca kapuya, çıkan izmetçi demiş:

-Efendi evdä yok.

Hoca acı acı gülümseeräk demiş:

-Sölâ efendinä ki, başka kerä başını penceredä unutmasın.

Dionis Tanasoglu, *Bucaktan Soslär*, s.159.

Bilmeceler

Bilmeceler, canlı-cansız varlıkları karşısındaki çoğu zaman metaforik olarak anlatan; onları kapalı bir şekilde, çağrışımlarla bulmamızı hedefleyen ve bir milletin aynı zamanda yaratıcılığını, mizah anlayışını gözler önüne seren halk edebiyatı ürünleridir.

Bazı Gagauz bilmecelerinde cansız nesnenin yapısının birebir tarif edildiği görülür: *Altı kardaş yatır, ikisi da ayakça durur. (Merdiven)* “Altı kardeş yatar, ikisi de ayakta durur”. Bazı bilmecelerde ise anlatılmak istenen cansız nesne kendisi ile benzer işlevi gören bir canlıya benzetilerek anlatılır: *Ne salêr, ne uluer ama evi bekleer. (Kilit)* “Ne salıyor, ne uluyor ama evi bekliyor”. Kilit, bekçiliği ve koruyuculuğu için beslenen köpeğe benzetilerek anlatılmaya çalışılır.

Gagauz bilmecelerine aşağıdaki kaynaklardan erişilebilir:

Baboğlu, Nikolay, *Gagauz Folkloru*, Redaktör: Güllü Karanfil, Gagauz Yeri M. Maruneviç Bilim Araştırmaları Merkezi, Komrat, 2011.

Güngör, Harun; Argunşah, Mustafa, *Gagauz Türkleri, Tarih-Dil-Folklor ve Halk Edebiyatı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s. 92-107.

Manof, Atanas, *Gagauzlar (Hristiyan Türkler)*, Bulgarcadan çeviren: Türker Acaroğlu, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2001, s. 160-161.

Moschkoff, V., *Proben Der Volkslitteratur, X. Theil, W. Radloff, Der Türkischen Stämme*, I. Abtheilung, S. Peterburg, 1904, s. 265-272.

Zanet, Todur, *Gagauzluk: Kultura, Ruh, Adetlar*, Pontos Yayınları, Kişinev, 2010, s. 436-443.

GAGAUZ TÜRKÇESİNDEN BİLMECE ÖRNEKLERİ

	Bilmecenin Türkiye Türkçesindeki Cevabı	Bilmecenin Lehçesi	Bilmecenin Gagauz Türkçesindeki Cevabı	Bilmecenin Metni	Bilmecenin Türkiye Türkçesine Çevirisi
1	Sabun	Gagauz Türkçesi	Sabun	İbikli kuş, köpüklü taş. (Babaoğlu, GF)	İbikli kuş, köpüklü taş.
2	Kilim	Gagauz Türkçesi	Kilim	Zor-zor zormantı, Zor duvara tırmandı. Açıan kızım evlendi, O da duvardan indi. (Babaoğlu, GF) (Zanet 2010: 443/178)	Zor-zor zormantı (?), Zor duvara tırmandı. Kızım evlendiğinde, O da duvardan indi.
3	Tüfek	Gagauz Türkçesi	Tüfek	Daadan gelir, taştan gelir/Yamalı dizli eniştan gelir. (Babaoğlu, GF)	Dağdan gelir, taştan gelir / Yamalı dizli enişten gelir.
4	Peynirli börek	Gagauz Türkçesi	Kıvırma/kırma	Kat-kat döşek, Onu bilmään eşek. (Babaoğlu, GF)	Kat-kat döşek, Onu bilmeyen eşek.
5	Lahana	Gagauz Türkçesi	Lahna	Kat-kat döşek, Onu bilmeyän eşek. (Zanet 2010:440/115)	Kat-kat döşek, Onu bilmeyen eşek.
6	Karpuz	Gagauz Türkçesi	Karpus	Alla(h) yapar yapısını, Demir açar kapusunu. (Zanet 2010: 436/13)	Allah yapar yapısını, Demir açar kapısını.
7	Para	Gagauz Türkçesi	Para	Alaca mezar, Dünneyi gezär. (Babaoğlu, GF) (Zanet 2010:436/8)	Alaca mezar, Dünyayı gezer.
8	Vapur	Gagauz Türkçesi	Pampor < Rus. Parahod	Gider, gider izi yok, Burnu kara, gözü yok. (Zanet 2010: 526)	Gider, gider izi yok, Burnu kara, gözü yok.
9	Yer, asma, üzüm, şarap	Gagauz Türkçesi	Yer, çotuk, üzüm, şarap	Anası yası, bobası kambur/ Kızı gözäl, oolu ahenktä	Anası yası, babası kambur/Kızı

TL2042 GAGAUZ TÜRKLERİ VE DİLLERİ –II
DERSİN VERİLDİĞİ FAKÜLTE: DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAK.
DERSİN VERİLDİĞİ BÖLÜM: ÇAĞDAŞ TÜRK LEH. VE EDEB.
HAZIRLAYAN: DOÇ. DR. G. SELCAN SAĞLIK ŞAHİN

				gezär. (Babaoğlu, GF)	güzel, oğlu ahenkte gezer.
--	--	--	--	--------------------------	-------------------------------